

KOOPVAARDIJ

'Nautilus') wist in de lente van '42, van Zweden naar Nederland terugvarend, over de Noordzee te ontsnappen, in Engeland arriveerden twee Nederlandse vissersschepen en de regering kon tenslotte, ter compensatie van de geleden verliezen, in de jaren '42-'44 onder het z.g. *Allied Tonnage Replacement Scheme* 36 nieuwe schepen (samen 188 000 brt) tegen kostprijs aanschaffen.¹ Van mei '40 af hebben dus onder regeringsverantwoordelijkheid in totaal ca. 640 zeeschepen en ruim 200 kustvaarders gevaren.

Van deze ca. 840 schepen met een totaaltonnage van bijna 2,8 mln brt zijn 387 schepen (waaronder 36 kustvaarders) met een totaaltonnage van 1,3 mln brt verloren gegaan², anders gezegd: 46% van alle schepen en 46% van het totaaltonnage.³ Meer dan de helft van de schepen die uitgeschakeld werden, is verloren gegaan op de Atlantische Oceaan, de Noordzee en de Noordelijke IJszee; daarnaast zijn vooral zware verliezen geleden in en bij de Nederlands-Indische wateren, waar in de maanden van de Japanse invasie 120 schepen (ruim 280 000 brt) verloren gingen.

Groepeert men de verliezen naar de oorzaken, dan blijkt dat de vijandelijke onderzeeboten (hoofdzakelijk waren dat de Duitse) de meeste schepen hebben doen zinken: ca. de helft van het totale verloren gegane tonnage; daarnaast zijn er verliezen geweest door vliegtuigen, mijnen, Duitse *raiders*, nautische ongevallen en 'andere oorzaken' – bij dat laatste kan in het hier gevolgde overzicht van von Münching, dat mede de neutraliteitsperiode en de Meidagen van '40 bestrijkt, bijvoorbeeld gedacht worden aan de 'Statendam' (ruim 28 000 brt) die op 11 mei '40, liggend in Rotterdam,

¹ Dit waren aankopen uit de Engelse scheepsproductie. De Verenigde Staten waren aanvankelijk minder toeschietelijk: zij wilden al hun nieuwe schepen zelf houden (pas in '44-'45 werd goedgevonden dat Nederland er 20 kreeg, maar die kwamen pas na de oorlog gereed) en de Engelsen die per jaar niet meer dan 1 mln brt aan nieuwbouw klaar kregen (de Amerikanen wel tienmaal zoveel), weigerden toen, het *Allied Tonnage Replacement Scheme* voort te zetten. Voor de eerste afleveringen onder dat schema stelde de Engelse *Minister of War Transport*, Ronald Cross, in april '41 de eis dat de aan Nederland toe te wijzen schepen gedurende de oorlog onder Engelse vlag zouden varen – minister Steenberghe weigerde die eis in te willigen en de zaak dreigde hierop af te springen. De opvolger van Cross, *Lord Leathers*, die in mei '41 *Minister of War Transport* werd, liet de eis van zijn voorganger vallen. ² In von Münchings werk *De Nederlandse koopvaardijvloot in de tweede wereldoorlog* staat op pag. 25 een opgave van 421 verloren gegane schepen met een totaal van ruim 1,5 mln brt. Daarvan moeten evenwel de schepen afgetrokken worden die in de neutraliteitsperiode en tijdens de Meidagen verloren gingen: 34 schepen met een totaaltonnage van 171 000 brt. Bovendien zijn nog 104 Nederlandse schepen (totaaltonnage: 180 000 brt) verloren gegaan die door de Duitsers en Japanners in beslag genomen zijn. ³ Ook de Noren hebben bijna de helft van hun totaaltonnage verloren, de Engelsen bijna 58 %.